

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาหลักธรรมในพระคัมภีร์เป็นสิ่งสำคัญและเป็นหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคนที่มุ่งหวังความเจริญในชีวิต มนุษย์ส่วนใหญ่มักมีจิตที่ไม่มั่นคงขาดแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังนั้นการเดินตามรอยสาวกของตถาคตหนึ่ง ย่อมเป็นสุข (คำว่าสาวกคือ ภิกษุ ผู้มีศีลวัตร และเข้าใจคำสอนของตถาคต) การเดินตามรอยมรรค ๘ เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตหนึ่ง ย่อมสำเร็จไม่ช้าก็เร็ว ส่วนใหญ่พุทธศาสนิกชน มักถูกล่อลวงจากลัทธิต่างๆ มากมายทำให้เสื่อมคลายจากคำสอนของพระบรมศาสดา จนลืมตัว จนลืมศีล ลืมอะไรอีกมากมาย คำสอนที่ควรจดจำคือ ศีล สมาธิ ปัญญา

การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา (มรรคมีองค์ ๘) อันเป็นวิมุตติมรรค (ทางแห่งความหลุดพ้น)^๑ คือการค้นพบทางสายกลางนี้ด้วยประสบการณ์ของพระองค์เอง ซึ่งเป็นทางที่ให้ทศนะและปัญญานำไปสู่ความสงบ ญาณ การตรัสรู้ และนิรวาณะ (พระนิพพาน) ทางสายกลางนี้โดยทั่วไป หมายถึง ทางมีองค์แปดประการอันประเสริฐ (อริยอฏฐกิกมค) เพราะประกอบด้วยองค์หรือส่วนประกอบ ๘ ประการ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และ สัมมาสมาธิ คงจะช่วยให้ได้เข้าใจองค์ ๘ ประการของทางสายกลางได้ดี และได้ใจความต่อเนื่องยิ่งขึ้น หากเราจัดแบ่งกลุ่มอริยธรรมขององค์ ๘ ประการตามหัวข้อ ๓ คือ ความประพฤติทางจริยศาสตร์ (ศีล) ถูกสร้างขึ้นมากจากความคิดอันกว้างไกล ที่ต้องการให้มีความเมตตาและกรุณาโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชังต่อสรรพสัตว์ทั้งปวง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นที่น่าเสียดายว่ามีนักปราชญ์หลายท่านลืมนุเคราะห์อันยิ่งใหญ่ในคำสอนของพระพุทธองค์นี้ไป และพากันไปหมกมุ่นอยู่แต่ในเรื่องนอกประเด็นทางด้านปรัชญา และอภิปรัชญาที่น่าเบื่อหน่ายเมื่อพูด และเขียนเกี่ยวกับพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงประทานคำสอนของพระองค์ไว้ก็เพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก และที่สำคัญพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งในโลกที่แนะนำให้มนุษย์ปฏิบัติให้เกิดความหลุดพ้นจากสังสารวัฏได้อย่างแท้จริงด้วยหลักธรรมที่ได้ตรัสรู้ ล้วนแต่เป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งสิ้นและมุ่ง

^๑ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, วิมุตติมรรค, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

เข้าสู่แห่งความเป็นนิพพาน ผู้ปฏิบัติธรรมจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทและวิธีการปฏิบัติโดยวิธีใดบ้างนั้นเป็นสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจ เพื่อจะได้พบกับความสุขอย่างแท้จริง

การศึกษาหลักธรรมมรรคมีองค์ ๘ เพื่อการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทมี ๔ ประเภท คือ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และ พระอรหันต์ การปฏิบัติตามศีลสมาธิ และปัญญา (มรรคมีองค์ ๘) ที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท การปฏิบัติก็เพื่อขัดเกลาจิตใจให้บริสุทธิ์ สมาธิบริสุทธิ์ และปัญญาบริสุทธิ์ ให้สมบูรณ์แล้ว ก็เพื่อทำลายสังโยชน์ ๑๐ สิ่งที่ผูกจิตใจไว้ให้ติดอยู่ในกิเลสในความทุกข์ในวัฏฏะให้สิ้นไป อริยบุคคลหรือผู้ที่ได้บรรลุธรรมผู้ทำลายสังโยชน์ตามระดับของผู้บรรลุธรรม และการชำระล้างมลทิน มีความเป็นผู้มีกนน้อย สันโดษ ขัดเกลาจิตใจ สงัด ไม่สั่งสมกองกิเลส การปรารภความเพียรและความเป็นผู้เรียบง่าย เป็นต้น อันโยคิบุคคลผู้มีมารยาททั้งปวงบริสุทธิ์แล้วด้วยคุณคือ ศีล ซึ่งได้แก่ความเป็นผู้ยินดีในสมณะภavanaและวิปัสสนาภavana^๒ เพื่อเข้าสู่การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ดังนั้นมรรคมีองค์ ๘ จึงเป็นหลักธรรมที่สะท้อนถึงทัศนะและปัญญาอันนำไปสู่ความสงบ และความหลุดพ้น โดยให้เดินทางสายกลางนี้ เพราะมรรคมีองค์แปดประการเป็นธรรมอันประเสริฐ ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะวิจัยเรื่องมรรคมีองค์ ๘ ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทว่ามีวิธีการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ ใดบ้างและ มรรคมีองค์ ๘ ทำให้เกิดการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้อย่างไร จึงเป็นเรื่องที่ควรศึกษาอย่างยิ่ง เพื่อความหลุดพ้นในสังสารวัฏสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษามรรคมีองค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษามรรคมีองค์ ๘ เพื่อการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

^๒ จันทนา อุตสาหลักษณ์, พุทธปัญญา คู่มือการสร้างปัญญา, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนพิทักษ์ธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๘๘ - ๘๙.

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ มรรคมิ้องค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ วิธีการปฏิบัติตามมรรคมิ้องค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ มรรคมิ้องค์ ๘ เพื่อการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่องมรรคมิ้องค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท วิธีการปฏิบัติตามมรรคมิ้องค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ การศึกษา และมรรคมิ้องค์ ๘ เพื่อการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยจะรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาและปกรณ์ วิเสสชั้นหลังๆ และหนังสือวิชาการ ตลอดทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

๑.๕ คำจำกัดความของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาคำจำกัดความของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

๑.๕.๑ มรรคมิ้องค์ ๘ หมายถึง หนทางถึงความดับทุกข์ เป็นส่วนหนึ่งของอริยสัจ (เรียกว่า มัคคสังข์ หรือ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ) หรือการลงมือปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากทุกข์ และนับเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยกรอบการปฏิบัติ ๘ ประการด้วยกัน เรียกว่า "มรรคมิ้องค์แปด" หรือ "มรรคแปด" (อฏฐังคิกมรรค) คือว่า

๑) สัมมาทิฎฐิ (ปัญญาเห็นชอบ) คือ การปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามความเป็นจริง ด้วยปัญญา

๒) สัมมาสังกัปปะ (คำริชอบ) คือ การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศล หรือความดีงาม

๓) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) คือ การพูดต้องสุภาพ แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม

๔) สัมมากัมมันตะ (ความประพฤติชอบ) คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือ กิจกรรมทางกายทั้งปวง

๕) สัมมาอาชีวะ (การงานชอบ) คือ การทำมาหากินอย่างสุจริตชน ไม่คดโกง เอาเปรียบคนอื่นฯ มากเกินไป

๖) สัมมาวายามะ (ความพากเพียรชอบ) คือ ความอุตสาหะ พยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม

๗) สัมมาสติ (สติชอบ) คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ

๘) สัมมาสมาธิ (สมาธิชอบ) คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สงัด จากกิเลส นิวรณ์ อยู่เป็นปกติ

๑.๕.๒ การบรรลุธรรม หมายถึง การนำเอาหลักธรรมมรรคมีองค์ ๘ ไปปฏิบัติเพื่อการบรรลุเป็นพระอริยบุคคลเป็นลำดับขึ้นไปตั้งแต่พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องในพระพุทธศาสนาเถรวาทครั้งนี้มีทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) กล่าวในหนังสือคัมภีร์วิสุทธิมรรคถึงวิสุทธิมรรค หมายถึง ทางสู่พระนิพพาน หรือ อูบายเป็นเครื่องส่งให้ถึง พระนิพพานท่านพุทธโฆษาจารย์ตั้งชื่อคัมภีร์ของท่านว่า วิสุทธิมรรคนั้น ท่านได้ให้อรรถาธิบายไว้อย่างแจ่มชัดว่า “คำว่า วิสุทธิ หมายความว่าพระนิพพานอันเป็นจุดหมายปลายทางพระพุทธศาสนา พระนิพพานที่ได้ชื่อเช่นนั้น โดยความหมายว่า เป็นสภาพที่บริสุทธิ์หมดจดกิเลสมลทินโดยสิ้นเชิงคำว่า มรรค หมายความว่า หนทางหรืออูบายเป็นเครื่องส่งให้ถึง เมื่อรวมเข้าเป็นคำเดียวกันว่า วิสุทธิมรรค ก็ได้ความหมายว่า ทางสู่พระนิพพานหรืออูบายเป็นเครื่องส่งให้ถึง พระนิพพาน”^๗

๑.๖.๒ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวในหนังสือวิมุตติมรรคถึงวิมุตติมรรค หมายถึง ทางสู่ความหลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการ หรือหนทางเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการบรรลุความหลุดพ้น ท่านอุปติสสเถระตั้งชื่อคัมภีร์วิมุตติมรรคนั้น ท่านได้ให้อรรถาธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า “คำว่า วิมุตติ หมายความว่า ความหลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการอันเป็นจุดหมาย

^๗ สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), คัมภีร์วิสุทธิมรรค, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์ปรีณท์ตั้ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖.

ปลายทางของพระพุทธศาสนา คำว่า **มรรค** หมายความว่า หนทาง เมื่อรวมเข้าเป็นคำเดียวกันว่า วิมุตติมรรค ได้ความหมายว่า ทางสู่ความหลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการ”^๔

๑.๖.๓ วสิน อินทสระ กล่าวไว้ในหนังสือเรื่องอริยสัจ ๔ ถึง “มัชฌิมาปฏิปทา” ซึ่งความหมายโดยนัยตามศัพท์ คำว่า “มัชฌิมา” หมายถึง กลาง และ “ปฏิปทา” หมายถึง แนวทาง แห่งความประพฤติปฏิบัติ เช่น ปฏิปทาของพระอรหันต์ หมายถึง การปฏิบัติตนของพระอรหันต์ รวมความโดยความหมายของคำว่า มัชฌิมาปฏิปทา หมายถึง แนวทางปฏิบัติตามหลักทางสายกลาง ที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ เรียกว่า “อริยมรรค” หรือมรรคมืองค์ ๘ เป็นทางสายเดียวไปสู่จุด ๆ เดียว คือ ความดับทุกข์โดยสิ้นเชิงนั่นเอง^๕

๑.๖.๔ สุนทร ฌ รังษี กล่าวไว้ในเรื่องพุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก เกี่ยวกับมนุษย์ ตามทัศนะของพุทธปรัชญาว่า โลกุตตรจิตเป็นจิตที่อยู่เหนือระดับของโลกตามปกติ และทางเดียวที่จะทำให้จิตระดับนี้เกิดขึ้นก็โดยการพัฒนาจิตตามแนวอริยมรรคมืองค์ ๘ ที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบ และทรงได้วางแนวปฏิบัติเอาไว้ อย่างไรก็ตามแม้มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพที่จะมีจิตชนิดนี้ได้ อย่างเท่าเทียมกันหากสามารถทำตนให้อยู่ในเงื่อนไข คือ เชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเลื่อมใส หลักคำสอนของพระองค์ และที่สำคัญคือ ถือปฏิบัติตามวิธีที่พระองค์ทรงวางไว้อย่างจริงจัง จนสามารถเข้าถึงโลกุตตรมรรค และ โลกุตตรผลได้ด้วยตนเองหลุดพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิง เพื่อเป็นหลักประกันของชีวิตที่ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าแท้จริง^๖

๑.๖.๕ วรินทร์ วิษณุโชจน์ กล่าวในหนังสือเข้าใจเข้าถึงพระพุทธศาสนาว่ามรรค คือหัวข้อธรรมที่พุทธปรัชญานั้นเป็นพิเศษ ชีวิตหรือกายจิตจะถึงภาวะของนิโรธคือความดับทุกข์ หรือบรรลู่ถึงความสุข (มองภาวะแจ้งของความดับทุกข์ในรูปของความสุข) ได้ก็ต้องปฏิบัติหรือ ดำเนินไปตามมรรค การที่พุทธปรัชญาแสดงถึงเรื่องของทุกข์ก็ตาม สมุทัยเหตุเกิดของทุกข์ก็ตาม เป็นเพียงการแสดงให้เห็นว่า ภาวะของชีวิตหรือกายและจิตเป็นอย่างไรนั้นการทำงานของชีวิตหรือ กายและจิตที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับโลกเป็นอย่างไรนั้น นั้นเป็นภาคความรู้หรือทฤษฎี ซึ่งเป็นเรื่องของ ความรู้ความเข้าใจ แต่ที่เป็นภาคจริยธรรมหรือขั้นที่ลงมือปฏิบัติจริง ๆ นั้น ก็คือมรรคความรู้จัก เพียงแต่ทุกข์อย่างเดียวหรือข้อปฏิบัติแนวอื่นที่ไม่ใช่มรรค เช่น การเส่นสรวงอ้อนวอน ความภักดี

^๔ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, **วิมุตติมรรค**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^๕ วสิน อินทสระ, **อริยสัจ ๔**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ธรรมดา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๕.

^๖ สุนทร ฌ รังษี, **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก**, (พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕๘.

เป็นต้น พุทธปรัชญาถือว่า ไม่ใช่เป็นวิธีที่กำจัดทุกข์ได้อย่างแท้จริง มรรคนั้นมีอย่างเดียว หรือเป็นทางเดียว แต่ประกอบด้วยองค์ ๘ หรือประกอบด้วยองค์ประกอบ ๘ อย่างนี้ประกอบเข้าเป็นมรรคองค์ประกอบ ๘ อย่างของ มรรค คือ (๑) สัมมาทิฐิ (๒) สัมมาสังกัปปะ (๓) สัมมาวาจา (๔) สัมมากัมมันตะ (๕) สัมมาอาชีวะ (๖) สัมมาวายามะ (๗) สัมมาสติ และ (๘) สัมมาสมาธิ^๑

๑.๖.๖ พระภิกษุ ฐวาทโน กล่าวไว้ในหนังสือปัจจุสมุปปาทสำหรับคนรุ่นใหม่ถึงมรรคมีองค์ ๘ หมายถึง หนทางถึงความดับทุกข์ เป็นส่วนหนึ่งของอริยสัจ (เรียกว่า มัคคสังัจจ์ หรือ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ) หรือการลงมือปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากทุกข์ และนับเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยกรอบการปฏิบัติ ๘ ประการด้วยกัน เรียกว่า "มรรคมีองค์แปด" หรือ "มรรคแปด" (อัฐังคิกมรรค) โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. สัมมาทิฐิ (ปัญญาเห็นชอบ) หมายถึง การปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามความเป็นจริงด้วยปัญญา

๒. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม

๓. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) หมายถึง การพูดต้องสุภาพ แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม

๔. สัมมากัมมันตะ หมายถึง การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง

๕. สัมมาอาชีวะ หมายถึง การทำมาหากินอย่างสุจริตชน ไม่คดโกง เอาเปรียบคนอื่น ๆ มากเกินไป

๖. สัมมาวายามะ หมายถึง ความอุตสาหะพยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม

๗. สัมมาสติ หมายถึง การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ

๘. สัมมาสมาธิ หมายถึง การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สงัด จากกิเลส นิ वर्ณอยู่เป็นปกติ^๒

^๑ วรินทร์ วิทยานุกูล, เข้าใจเข้าถึงพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยาม, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๐.

^๒ พระภิกษุ ฐวาทโน, ปัจจุสมุปปาท สำหรับคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บ้านหนังสือโกสินทร์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๘.

๑.๖.๗ **ฉันทนา อุดสาหลักษณ์** กล่าวไว้ว่ามรรคมีองค์ ๘ หรือมัชฌิมาปฏิปทาเป็นการประมวลหลักความประพฤติปฏิบัติ หรือระบบจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา ที่เป็นอริยสัจข้อสุดท้าย คือ มรรค เป็นคำสอนภาคปฏิบัติ ที่จะช่วยให้การดำเนินสู่จุดหมายตามแนวทางของกระบวนการธรรมที่รู้เข้าใจแล้วนั้น เป็นผลสำเร็จขึ้นมาในชีวิตจริง หรือเป็นวิธีการใช้กฎเกณฑ์แห่งกระบวนการของธรรมชาติให้เกิดประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตจนถึงที่สุด มัชฌิมาปฏิปทา หมายถึงการปฏิบัติตามหลักทางสายกลาง คือการแสดงธรรม ชัมมจักรกัปปวัตตนสูตรของพระพุทธเจ้า แก่ภิกษุปัญจวัคคีย์ ความว่าภิกษุทั้งหลาย ที่สุด ๒ อย่าง ที่บรรพชิตไม่พึง เสพ ได้แก่ ๑) กามสุขัลลิกานุโยคในกามทั้งหลาย (การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุขในกามทั้งหลาย) เป็นธรรมอันทราม เป็นของชาวบ้าน เป็นของปูลุชนไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ๒) อตถกิลมณานุโยค (การประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตน) เป็นทุกข์ ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบ ๘ อย่าง ได้แก่ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ การกระทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ และจิตมั่นชอบ เป็นส่วนประกอบของทางสายเดียว ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งระดับศีล สมาธิ และปัญญา มิใช่ทาง ๘ ทาง หรือหลักการที่นำมาปฏิบัติให้เสร็จสิ้นไปที่ละข้อต่างหากจากกัน^{๙๙} ดังนั้นมรรคมีองค์ ๘ หมายถึง หนทางถึงความดับทุกข์ในระดับโลกุตตรปัญญา เมื่อเกิดขึ้นแล้ว จะทำให้จิตรู้แจ้งแทงตลอดในความเป็นจริง คือ อริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกขสัจ รู้แจ้งว่ารูปนามเป็นทุกข์ อนิจจัง อนัตตา เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญญาที่รู้แจ้งแทงตลอดรู้แจ้งในตน รู้แจ้งในทุกข์ รู้แจ้งความเป็นจริงของโลก รู้แจ้งกิเลส รู้เท่าทันกิเลส จนสามารถประหารกิเลสให้หมดสิ้นไปได้ เป็นสมุจเฉตปหาน

๑.๖.๘ **พระอำนาจ ขนฺติโก (ภาคาหาญ)** กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องศึกษาอริยมรรคในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ถึงมรรค มีชื่อเต็มว่า อัญญสิกกมมรรค แปลว่า ทางมีองค์ ๘ ประการอันประเสริฐ ที่ทำคนให้เป็นพระอริยะ คือพระพุทธเจ้าทรงค้นพบ หรือมรรคอันประเสริฐมีองค์ประกอบ ๘ อย่าง^{๑๐๐}

๑.๖.๙ **พระวรมน ขนฺติโก (วัดอุมา)** กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องศึกษาสัมมปปธาน ๔ อันเป็นองค์แห่งการบรรลุธรรมถึงมรรค คือ หนทางถึงความดับทุกข์ เป็นส่วนหนึ่งของอริยสัจ (เรียกว่า

^{๙๙} พระปราโมทย์ ปาโมชฺโช, **ทางสายเอก**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๕๐), หน้า ๓๒.

^{๑๐๐} ฉันทนา อุดสาหลักษณ์, **พุทธปัญญา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสาร, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔.

^{๑๐๑} พระอำนาจ ขนฺติโก (ภาคาหาญ). “ศึกษาอริยมรรคในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

มัลลสังข์ หรือ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ)หรือการลงมือปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากทุกข์ และนับเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยกรอบการปฏิบัติ ๘ ประการด้วยกัน เรียกว่า "มรรคมืองค์แปด" หรือ "มรรคแปด" (อัฐังคิกมรรค)^{๑๒}

๑.๖.๑๐ **เจ้าอธิการทองใบ อมโร** กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องหลักธรรมที่นำไปปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นกิเลสในพระพุทธศาสนาเถรวาทถึงหลักมรรคมืองค์ ๘ ข้อปฏิบัติที่ทำให้เข้าถึงพระนิพพาน คือ ธรรมที่เป็นเครื่องดับทุกข์ ท่านเรียกว่า ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา หมายความว่า เป็นข้อปฏิบัติที่จะทำให้เข้าถึงความดับทุกข์ มรรคมืองค์ ๘ หรือ อัฐังคิกมรรค เรียกเต็มว่า อริยอัฐังคิกมรรค แปลว่า ทางมืองค์ ๘ ประการ อันประเสริฐ^{๑๓}

๑.๖.๑๑ **พระมหาบุญจิต สุตโปรง** กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องศึกษาวิเคราะห์คุณสมบัติของพระอรหันต์ในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทถึงมรรคมืองค์ ๘ คือ แม่บทให้ถึงความดับทุกข์ของมนุษย์และเทวดาทั้งหลายและเป็นแม่บทแห่งการปฏิบัติ อันสำคัญยิ่งของชาวพุทธทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับ เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต คือความดับทุกข์ดับกิเลสให้สนิทที่เรียกว่า บรรลุนิพพาน^{๑๔}

จากการศึกษาทบทวนเอกสารทำให้ทราบถึงองค์ประกอบที่สำคัญของอริยมรรคมืองค์ ๘ แม้ว่าจะกล่าวถึงการบรรลุดุธรรมตามหลักของพระพุทธศาสนาไว้บ้าง ดังนั้นผู้วิจัยยังเห็นว่ามีบางเรื่องที่ยังต้องศึกษาให้เข้าใจโดยเฉพาะการบรรลุดุธรรมที่ต้องอาศัยอริยมรรคมืองค์ ๘ ในการบรรลุดุธรรมนั้น ยังต้องอาศัยการวิเคราะห์ แนวทางการปฏิบัติ และขั้นตอนวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ คือ การบรรลุดุธรรมสืบไป

^{๑๒} พระวรมน ขนฺติโก (วัดอุมา). “ศึกษาสัมมปปธาน ๔ อันเป็นองค์แห่งการบรรลุดุธรรม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

^{๑๓} เจ้าอธิการทองใบ อมโร. “การศึกษาหลักธรรมที่นำไปปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นกิเลสในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

^{๑๔} พระมหาบุญจิต สุตโปรง. “ศึกษาวิเคราะห์คุณสมบัติของพระอรหันต์ในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๖.

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร(Documentary Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยต่อไปนี้

๑.๗.๑ ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกที่เป็นภาษาไทย ฉบับของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๕

๑.๗.๒ ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) มีอรรถกถา ฎีกา ตลอดจนเอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๓ วิเคราะห์และอภิปรายผลข้อมูลที่รวบรวมจากปฐมภูมิ และทุติยภูมิ

๑.๗.๔ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๑.๗.๕ เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบมรรคมงคล ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๒ ทำให้ทราบวิธีการปฏิบัติตามมรรคมงคล ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๓ ทำให้ทราบมรรคมงคล ๘ เพื่อการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท